

RETTENS DOM (Fjerde Afdeling)

31. januar 2001 *

I sag T-143/97,

Gerhardus van den Berg, Dalfsen (Nederlandene), ved advokat H. Pijnacker Hordijk, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøger,

mod

Rådet for Den Europæiske Union ved A.-M. Colaert og advokat J.-P. Hix, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg,

og

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved T. van Rijn, som befuldmægtiget, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøgte,

angående en påstand i medfør af EF-traktatens artikel 178 og artikel 215, stk. 2, (nu artikel 235 EF og artikel 288, stk. 2, EF) om erstatning af det tab, sagsøgeren har lidt ved, at han har været forhindret i at markedsføre mælk som følge af

* Processprog: nederlandsk.

Rådets forordning (EØF) nr. 857/84 af 31. marts 1984 om almindelige regler for anvendelsen af den i artikel 5c i forordning (EØF) nr. 804/68 omhandlede afgift på mælk og mejeriprodukter (EFT L 90, s. 13), som suppleret ved Kommissionens forordning (EØF) nr. 1371/84 af 16. maj 1984 om gennemførelsesbestemmelserne for den tillægsafgift, der er omhandlet i artikel 5c i forordning (EØF) nr. 804/68 (EFT L 132, s. 11),

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Fjerde Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, V. Tiili, og dommerne R.M. Moura Ramos og P. Mengozzi,
justitssekretær: fuldmægtig J. Palacio González,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter mundtlig forhandling den 17. maj 2000,

afsagt følgende

Dom

Retsforskrifter

1 Med henblik på at nedbringe en overskudsproduktion af mælk inden for Fællesskabet udstedte Rådet i 1977 forordning (EØF) nr. 1078/77 af 17. maj

1977 om indførelse af en præmieordning for ikke-markedsføring af mælk og mejeriprodukter og for omstilling af malkekvægsbesætninger (EFT L 131, s. 1). Ved forordningen blev producenterne tilbudt en præmie for at påtage sig en forpligtelse til at undlade at markedsføre mælk i en periode på fem år eller omstille besætningerne.

- 2 Trods mange producenters indgåelse af sådanne forpligtelser fortsatte overproduktionen i 1983. Rådet udstedte derfor forordning (EØF) nr. 856/84 af 31. marts 1984 (EFT L 90, s. 10) om ændring af Rådets forordning (EØF) nr. 804/68 af 27. juni 1968 om den fælles markedsordning for mælk og mejeriprodukter (EFT 1968 I, s. 169). Ved den nye artikel 5c i forordningen blev der indført en »tillægsafgift« på de mængder mælk, som producenterne leverer, og som overstiger en »referencemængde«.

- 3 Ved Rådets forordning (EØF) nr. 857/84 af 31. marts 1984 om almindelige regler for anvendelsen af den i artikel 5c i forordning nr. 804/68 omhandlede afgift på mælk og mejeriprodukter (EFT L 90, s. 13) blev referencemængden for hver enkelt producent fastsat på grundlag af den produktion, der var leveret i et referenceår, nemlig kalenderåret 1981, med forbehold af muligheden for medlemsstaterne for at vælge kalenderåret 1982 eller 1983. Kongeriget Nederlandene valgte 1983 som referenceår.

- 4 De ikke-markedsføringsforpligtelser, som visse producenter havde indgået i medfør af forordning nr. 1078/77, dækkede de referenceår, der var valgt. Da de pågældende producenter ikke havde produceret mælk i de pågældende år, kunne de ikke få tildelt en referencemængde og således heller ikke markedsføre mælk, der var fritaget for tillægsafgiften.

- 5 Ved domme af 28. april 1988 i sagerne Mulder (sag 120/86, Sml. s. 2321, herefter »Mulder I-dommen«) og von Deetzen (sag 170/86, Sml. s. 2355) fastslog Domstolen, at forordning nr. 857/84, som suppleret ved Kommissionens forordning (EØF) nr. 1371/84 af 16. maj 1984 om gennemførelsesbestemmelserne for den tillægsafgift, der er omhandlet i artikel 5c i forordning nr. 804/68 (EFT L 132, s. 11), er ugyldig som følge af, at den tilsidesætter princippet om beskyttelse af den berettigede forventning.
- 6 Med henblik på at opfylde disse domme udstedte Rådet forordning (EØF) nr. 764/89 af 20. marts 1989 om ændring af forordning nr. 857/84 (EFT L 84, s. 2). I medfør af denne ændringsforordning fik de producenter, der havde indgået ikke-markedsføringsforpligtelser, tildelt en »særlig« referencemængde (også benævnt »kvote«).
- 7 Tildelingen af en særlig referencemængde var undergivet flere betingelser. Således krævedes det ifølge artikel 3a, stk. 1, i Kommissionens forordning (EØF) nr. 1546/88 af 3. juni 1988 om gennemførelsesbestemmelserne for den tillægsafgift, der er omhandlet i artikel 5c i forordning (EØF) nr. 804/68 (EFT L 139, s. 12), som ændret ved Kommissionens forordning (EØF) nr. 1033/89 af 20. april 1989 (EFT L 110, s. 27), at ansøgningen om en særlig referencemængde »[indsendes af] producenten til den kompetente myndighed, som medlemsstaten har udpeget, [...] hvis producenten kan bevise, at han endnu helt eller delvist leder den samme bedrift som på tidspunktet for [...] ansøgningen om præmien«.
- 8 Andre betingelser, der navnlig angik tidspunktet for ikke-markedsføringsforpligtelsens ophør, blev kendt ugyldige af Domstolen ved domme af 11. december 1990 i sagerne Spagl (sag C-189/89, Sml. I, s. 4539) og Pastätter (sag C-217/89, Sml. I, s. 4585).

- 9 På baggrund af disse domme udstedte Rådet forordning (EØF) nr. 1639/91 af 13. juni 1991 om ændring af forordning nr. 857/84 (EFT L 150, s. 35), som ophævede de betingelser, der var blevet kendt ugyldige, hvorefter de berørte producenter kunne få tildelt en særlig referencemængde.
- 10 Ved dom af 19. maj 1992 i sagerne Mulder m.fl. mod Rådet og Kommissionen (forenede sager C-104/89 og C-37/90, Sml. I, s. 3061, herefter »Mulder II-dommen«) fastslog Domstolen, at Fællesskabet var ansvarligt for de tab, der var forvoldt visse mælkeproducenter, som havde været forhindret i at markedsføre mælk som følge af anvendelsen af Rådets forordning nr. 857/84, fordi de havde påtaget sig nogle forpligtelser i medfør af forordning nr. 1078/77.
- 11 På foranledning af denne dom offentliggjorde Rådet og Kommissionen den 5. august 1992 meddelelse 92/C 198/04 (EFT C 198, s. 4). Efter heri at have redegjort for virkningerne af Mulder II-dommen tilkendegav institutionerne med henblik på at give dommen fuld virkning, at de ville vedtage de praktiske regler for betaling af erstatning til de pågældende producenter. Indtil vedtagelsen af de omhandlede regler forpligtede institutionerne sig til over for enhver producent, der havde krav på erstatning, at give afkald på at påberåbe sig forældelsen i henhold til artikel 43 i EØF-statutten for Domstolen. Forpligtelsen var dog betinget af, at retten til erstatning ikke var forældet på tidspunktet for offentliggørelsen af meddelelsen eller på det tidspunkt, hvor producenten havde rettet henvendelse til en af institutionerne.
- 12 Rådet udstedte derpå forordning (EØF) nr. 2187/93 af 22. juli 1993 om tilbud om erstatning til visse producenter af mælk og mejeriprodukter, som midlertidigt har været forhindret i at udøve deres virksomhed (EFT L 196, s. 6). Forordningen hjemler et tilbud om en standardiseret erstatning til de producenter, som efter at have fået tildelt en endelig referencemængde havde lidt tab ved anvendelsen af den ordning, som var omhandlet i Mulder II-dommen.

- 13 Ved dom af 27. januar 2000 i sagen Mulder m.fl. mod Rådet og Kommissionen (forenede sager C-104/89 og C-37/90, Sml. I, s. 203) traf Domstolen afgørelse vedrørende størrelsen af de af sagsøgerne krævede erstatninger.

Faktiske omstændigheder

- 14 Sagsøgeren er mælkeproducent i Nederlandene. Da han i henhold til forordning nr. 1078/77 havde indgået en ikke-markedsføringsforpligtelse, som ophørte den 23. februar 1985, producerede han ingen mælk inden for det referenceår, som blev valgt i medfør af forordning nr. 857/84. Han fik derfor ikke tildelt nogen referencemængde efter ikrafttrædelsen af denne forordning.
- 15 Den 1. maj 1985 købte sagsøgeren en bedrift i Dalfsen (Nederlandene), som han i et år drev sammen med sin oprindelige bedrift, der er beliggende i Wijhe (Nederlandene). Han solgte sin bedrift i Wijhe den 13. maj 1986.
- 16 I en skrivelse til Rådet og Kommissionen fra deres advokater af 31. marts 1989 gjorde sagsøgeren og 351 andre producenter gældende, at under hensyn til, at de i deres egenskab af såkaldte SLOM-producenter ikke havde leveret nogen mælk i referenceåret som følge af en forpligtelse indgået i henhold til forordning nr. 1078/77 — de pågældende producenter var opregnet i en liste, som var vedlagt nævnte skrivelse — anså de Fællesskabet for at være ansvarligt for det tab, de havde lidt på grund af ugyldigheden af forordning nr. 857/84, der var fastslået af Domstolen i Mulder I-dommen. Institutionerne besvarede ikke denne skrivelse.
- 17 Efter afsigelsen af dommen i Mulder I-sagen og vedtagelsen af forordning nr. 764/89 ansøgte sagsøgeren i juni 1989 på ny om tildelingen af en kvote. Denne ansøgning blev afslået den 30. august 1989 med den begrundelse, at

sagsøgeren ikke længere drev den samme bedrift som på tidspunktet for sin ikke-markedsføringsforpligtelse.

- 18 Sagsøgeren anfægtede forgæves dette afslag for de nationale domstole. Afslaget fik dermed retskraft.
- 19 Ved skrivelse af 14. juli 1992 rejste sagsøgerens advokat på dennes vegne og på vegne af de producenter, der var nævnt i bilaget til skrivelsen af 31. marts 1989, krav om afbrydelse af forældelsen fra skrivelsens dato. Ved skrivelse af 22. juli 1992 svarede generaldirektøren for Rådets Juridiske Tjeneste, at forældelsesfristen på ny var begyndt af løbe for de 348 producenter, herunder sagsøgeren, som ikke havde anlagt sag. Han accepterede dog, at skrivelsen af 14. juli 1992 for deres vedkommende muligvis kunne betragtes som et nyt krav, der var gjort gældende forud i den forstand, hvori dette udtryk anvendes i artikel 43 i Domstolens statut. Han anførte desuden, at Rådet ikke ville påberåbe sig forældelsen fra denne dato indtil den 17. september 1992, i det omfang de pågældendes erstatningskrav ikke allerede var forældet den 14. juli 1992. I den forbindelse præciserede han følgende:

»Institutionerne vil indtil da bestræbe sig på i samråd at vedtage de nærmere regler for betaling af erstatning i overensstemmelse med Domstolens dom.

Det er derfor ikke nødvendigt at anlægge sag ved Domstolen inden dette tidspunkt for at opretholde forældelsens afbrydelse.

Såfremt de nævnte regler ikke måtte være fastsat den 17. september, vil De blive holdt underrettet af Rådet om, hvorledes De bør forholde Dem.«

- 20 Ved skrivelse af 10. september 1993, som vedrørte erstatningen til visse producenter i medfør af forordning nr. 2187/93, meddelte Kommissionen de nederlandske myndigheder følgende:

»Vedlagt fremsendes listen over de SLOM-ansøgere, som i medfør af fællesskabsinstitutionernes generelle meddelelse af 5. august 1992 har afbrudt forældelsesfristen for deres erstatningskrav ved at rejse sagen for Kommissionen, Rådet eller Domstolen.«

- 21 Sagsøgerens navn var optaget på denne liste, ligesom den 31. marts 1989 var nævnt som den dato, hvor forældelsesfristen blev afbrudt for sagsøgerens vedkommende i medfør af meddelelsen af 5. august 1992.

Retsforhandlinger og parternes påstande

- 22 Ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 29. april 1997 har sagsøgeren anlagt nærværende sag.
- 23 Ved kendelse af 24. juni 1997 udsatte Retten sagens behandling, indtil Domstolen havde afsagt dom i de forenede sager C-104/89 (Mulder m.fl. mod Kommissionen) og C-37/90 (Heinemann mod Rådet og Kommissionen).

- 24 Ved kendelse af 11. marts 1999 bestemte formanden for Rettens Fjerde Afdeling, efter at have hørt parterne under et uformelt retsmøde den 30. september 1998, at sagens behandling skulle genoptages.
- 25 På grundlag af den refererende dommers rapport har Retten (Fjerde Afdeling) besluttet at indlede den mundtlige forhandling. Som led i sagens tilrettelæggelse har Retten opfordret parterne til at fremlægge visse dokumenter og at besvare visse spørgsmål skriftligt.
- 26 Parterne har afgivet mundtlige indlæg og besvaret Rettens mundtlige spørgsmål i retsmødet den 17. maj 2000.
- 27 Sagsøgeren har nedlagt følgende påstande:
- Fællesskabet tilpligtes at betale sagsøgeren en erstatning på 606 315 nederlandske gylde (NLG) med rente 8% p.a. fra datoen for stævningens indgivelse.
 - Fællesskabet tilpligtes at betale sagens omkostninger.
- 28 Rådet har nedlagt følgende påstande:
- Frifindelse.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

29 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

— Sagen afvises.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Retlige bemærkninger

30 Sagsøgeren har gjort gældende, at betingelserne for, at Fællesskabet ifalder ansvar for det tab, han har lidt, er opfyldt. Dette bestrides af Rådet og Kommissionen, som påstår sagen afvist med den begrundelse, at erstatningskravet er forældet.

31 Det er Rettens opfattelse, at det af hensyn til afgørelsen af forældelsesspørgsmålet er nødvendigt først at tage stilling til, om Fællesskabet ifalder ansvar efter EF-traktatens artikel 215 (nu artikel 288 EF), og i bekræftende fald indtil hvilken dato.

Fællesskabets ansvar

Parternes argumenter

- 32 Sagsøgeren har gjort gældende, at Fællesskabet er ansvarligt for det vedvarende tab, sagsøgeren har lidt ved, at han som følge af fællesskabslovgivningen blev berøvet en kvote med virkning fra 1984, og ved, at de forordninger, som skulle afhjælpe denne situation, ikke foreskrev tildeling af kvoter til de producenter, som påtænkte at genoptage mælkeproduktionen efter udløbet af deres ikke-markedsføringsforpligtelse, og som frivilligt udskiftede den bedrift, som de drev på tidspunktet for forpligtelsens indgåelse (SLOM-bedriften), med en anden mælkebedrift.
- 33 Sagsøgeren anfører, at han ved udløbet af sin ikke-markedsføringsforpligtelse havde krav på tildeling af en referencemængde, således som det er fastslået i Mulder I-dommen. Det er endvidere fastslået af Domstolen i Mulder II-dommen, at Fællesskabet er ansvarligt for det tab, der blev lidt af SLOM-producenter, som påtænkte at genoptage mælkeproduktionen efter forpligtelsens udløb, men som ikke var i stand hertil, fordi de ikke rådede over nogen kvote. Sagsøgeren anfører at have lidt et større tab som følge af, at forordning nr. 857/84 var ulovlig, end en »typisk« SLOM-producent (der kunne få tildelt en kvote efter ikrafttrædelsen af forordning nr. 764/89 og nr. 1639/91), fordi han efter forpligtelsens ophør udskiftede sin SLOM-bedrift med en anden bedrift, som var bedre beliggende, og som han kunne udnytte mere effektivt.
- 34 For at efterkomme den nationale lovgivning, som gjorde det muligt at overføre mælkekvoter fra en bedrift til en anden, såfremt indehaveren af kvoten samtidig drev de to mælkeproduktionsbedrifter i mindst et år, beholdt sagsøgeren begge sine bedrifter indtil den 13. maj 1986. Hermed opfyldte han kravene i den nationale lovgivning, selv om han på daværende tidspunkt ikke rådede over en kvote. Hvis han havde fået tildelt en kvote, havde han kunnet overføre den til sin nye bedrift.

- 35 Sagsøgeren anfører, at det på daværende tidspunkt var umuligt at vide, om SLOM-producenterne i sidste ende ville blive berettiget til en kvote og i bekræftende fald, hvilke betingelser der ville gælde for tildelingen. Efter ikrafttrædelsen af forordning nr. 764/89 og nr. 1033/89 blev det klart, at tildelingen af en kvote var betinget af, at producenten stadig helt eller delvis rådede over sin SLOM-bedrift. På det tidspunkt, hvor sagsøgeren købte sin anden bedrift og derpå solgte den første, kunne han ikke forudse, at der ville blive fastsat en sådan betingelse. Sagsøgeren gør under henvisning til dommen i Spagl-sagen, og navnlig til generaladvokat Jacobs' forslag til afgørelse i denne sag (Sml. I, s. 4554), gældende, at det er i strid med princippet om beskyttelse af den berettigede forventning at anvende denne betingelse over for ham.
- 36 Ifølge Mulder I- og Mulder II-dommen vil afhændelsen af SLOM-bedriften normalt indicere, at producenten ikke reelt har til hensigt at genoptage mælkeproduktionen, hvorfor han ikke kan påberåbe sig, at princippet om beskyttelse af den berettigede forventning er tilsidesat. Den omstændighed, at SLOM-producenten ikke længere råder over SLOM-bedriften, retfærdiggør imidlertid ikke i sig selv, at Fællesskabet fritages for ansvar, navnlig hvis det viser sig, at producenten hele tiden har givet udtryk for, at det var hans hensigt varigt at genoptage mælkeproduktionen.
- 37 Rådet og Kommissionen har gjort gældende, at sagsøgerens krav er ubegrundet, da det vedrører en periode, som ligger efter salget af SLOM-bedriften i 1986.

Rettens bemærkninger

- 38 Fællesskabet kan efter traktatens artikel 215, stk. 2, kun ifalde ansvar uden for kontraktforhold for det tab, institutionerne har forvoldt, såfremt visse betingelser

er opfyldt, nemlig at den adfærd, som fællesskabsinstitutionen kritiseres for at have udvist, er retsstridig, at der er indtrådt et tab, og at der er årsagsforbindelse mellem den retsstridige adfærd og det hævdede tab (Domstolens dom af 17.12.1981, forenede sager 197/80-200/80, 243/80, 245/80 og 247/80, Ludwigs-hafener Walzmühle m.fl. mod Rådet og Kommissionen, Sml. s. 3211, præmis 18, og Rettens dom af 13.12.1995, forenede sager T-481/93 og T-484/93, Exportateurs in Levende Varkens m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 2941, præmis 80).

- 39 Med hensyn til situationen for de mælkeproducenter, der havde indgået en ikke-markedsføringsforpligtelse, er Fællesskabet erstatningsansvarligt over for hver enkelt producent, der har lidt et erstatteligt tab som følge af, at han har været forhindret i at levere mælk i medfør af forordning nr. 857/84 (Mulder II-dommen, præmis 22).
- 40 Dette erstatningsansvar skyldes tilsidesættelsen af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning, som producenter, der var blevet tilskyndet af en fællesskabsretsakt til at indstille markedsføringen af mælk i en begrænset periode af hensyn til almenvellet og mod betaling af en præmie, kunne have med hensyn til deres ikke-markedsføringsforpligtelses begrænsede virkninger (Mulder I-dommen, præmis 24, og von Deetzen-dommen, præmis 13).
- 41 Sagsøgeren anfører at være blevet påført et tab, fordi han som følge af anvendelsen af forordning nr. 857/84 ulovligt blev frataget en referencemængde. Han hævder at have lidt et tab over en periode, som strækker sig fra den 23. februar 1985, på hvilken dato hans ikke-markedsføringsforpligtelser ophørte, indtil i dag, da han på intet tidspunkt har fået tildelt en kvote.
- 42 Hvad angår erstatningskravet for perioden mellem den 23. februar 1985 og den 13. maj 1986, datoen for sagsøgerens salg af SLOM-bedriften, er det ubestridt, at sagsøgeren som følge af forordning nr. 857/84 blev forhindret i at levere mælk, og at det herved lide tab ifølge ovennævnte domspraksis kan tilregnes Fællesskabet.

- 43 Hvad derimod angår det hævdede tab efter den 13. maj 1986, skal det undersøges, i hvilket omfang dette tab skyldes det første afslag i 1985 på at tildele sagsøgeren en kvote.
- 44 Det bemærkes, at sagsøgeren afhændede sin SLOM-bedrift i 1986, og at han ud fra driftsøkonomiske motiver overførte sin produktionsvirksomhed til en anden bedrift. Det fremgår klart, at den frivillige beslutning, som sagsøgeren traf herom, ikke havde nogen forbindelse med det afslag på tildeling af en kvote, som han modtog ved udløbet af sin ikke-markedsføringsforpligtelse i 1985.
- 45 Desuden fremgår det af artikel 7, stk. 1, i forordning nr. 857/84, som ændret ved Rådets forordning nr. 590/85 af 26. februar 1985 (EFT L 68, s. 1), sammenholdt med artikel 7 i forordning nr. 1546/88, at selv for en mælkeproducent, der ikke havde påtaget sig nogen forpligtelse til ikke-markedsføring eller omstilling, var mulighederne for at overføre en kvote mellem to bedrifter begrænset til tilfælde af overdragelse af jorder til offentlige myndigheder og/eller af hensyn til almenvellet (artikel 7, stk. 1) eller til tilfælde, hvor en forpagtningskontrakt udløb uden muligheder for fornyelse (artikel 7, stk. 4).
- 46 Selv om det måtte være rigtigt, at producenter, som rådede over en reference-mængde, i 1985-1986 kunne overføre denne efter nederlandsk forvaltningspraksis, var denne omstændighed følgelig fællesskabslovgiver uvedkommende, og det påhvilede i givet fald de nederlandske myndigheder at sikre sagsøgeren en ikke-diskriminerende behandling.

- 47 Endvidere bemærkes, at sagsøgerens ansøgning om tildeling af en kvote i medfør af forordning nr. 764/89, efter at denne forordning var trådt i kraft, blev afslået i henhold til artikel 3a, stk. 1, i forordning nr. 1546/88 (jf. ovenfor, præmis 7), hvorefter tildelingen af en særlig referencemængde var betinget af, at producenten beviser, at han på tidspunktet for ansøgningens indgivelse helt eller delvis ledede SLOM-bedriften.
- 48 I modsætning til, hvad sagsøgeren har hævdet, og i overensstemmelse med, hvad Domstolen flere gange har fastslået (jf. bl.a. dom af 27.1.1994, sag C-98/91, Herbrink, Sml. I, s. 223), er det hvad angår særlige referencemængder alene formålet med denne betingelse at fastholde princippet i artikel 7, stk. 1, i forordning nr. 857/86 om, at referencemængden overføres med de arealer, der har givet anledning til dens tildeling (præmis 13). Under disse forhold kan sagsøgeren ikke med rette fastholde, at denne betingelse for hans vedkommende var i strid med princippet om beskyttelse af den berettigede forventning under henvisning til, at han ikke på tidspunktet for overdragelsen af sin SLOM-bedrift kunne forudse, at der ville blive stillet en sådan betingelse.
- 49 Da sagsøgerens salg af SLOM-bedriften ikke skyldtes det ulovlige afslag i 1985 på at tildele ham en kvote, og da salget ikke blev foretaget som led i overdragelsesmulighederne efter forordning nr. 857/84, kan grundene til, at sagsøgeren ikke kunne få tildelt en kvote i henhold til forordning nr. 764/89 — og det forhold, at han led et tab som følge heraf — ikke tilregnes Fællesskabet.
- 50 Følgelig kan der kun tages hensyn til de tab, sagsøgeren har lidt som følge af, at han blev berøvet en referencemængde, for så vidt som disse tab var opstået senest den 13. maj 1986.
- 51 Det skal derfor undersøges, om sagsøgerens erstatningskrav er forældet, og i bekræftende fald i hvilket omfang.

Forældelsen

Parternes argumenter

- 52 Sagsøgeren har gjort gældende, at forældelsen af kravet blev afbrudt ved skrivelsen af 31. marts 1989. Ved denne skrivelse meddelte han og 351 andre SLOM-producenter institutionerne, at de anså Fællesskabet for at være ansvarligt for det tab af fortjeneste, de havde lidt ved at have fået afslag på tildeling af kvoter som følge af ikrafttrædelsen af forordning nr. 857/84. Da institutionerne ved meddelelsen af 5. august 1992 havde forpligtet sig til ikke at påberåbe sig forældelsen over for de producenter, der i lighed med sagsøgeren allerede havde rettet henvendelse til institutionerne med krav om erstatning, og hvis krav ikke var forældet på denne dato, måtte dette afkald have gyldighed over for sagsøgeren fra den 31. marts 1989.
- 53 Med hensyn til skrivelsen af 22. juli 1992 fra generaldirektøren for Rådets Juridiske Tjeneste anfører sagsøgeren, at denne skrivelse hvad angår det pågældende punkt må anses for bortfaldet ved meddelelsen af 5. august 1992, der blev udsendt senere end skrivelsen.
- 54 Desuden bekræftede en medarbejder i Kommissionens Juridiske Tjeneste, Booss, som på daværende tidspunkt var ansvarlig for behandlingen af SLOM-sager, telefonisk over for sagsøgerens advokat, at forældelsen var blevet afbrudt ved skrivelsen af 31. marts 1989.
- 55 Endvidere havde Kommissionen kort efter ikrafttrædelsen af forordning nr. 2187/93 tilsendt de nederlandske myndigheder en liste over alle de SLOM-producenter, der kunne rejse krav om erstatning, med angivelse af de allerede forældede krav. Sagsøgeren anmoder derfor om, at Rådet og Kommissionen fremlægger denne liste under sagen, og at Retten udsteder pålæg til Rådet og Kommissionen herom, såfremt de afslår det.

- 56 Ifølge sagsøgeren strider de sagsøgte institutioners opfattelse ikke blot mod ordlyden af meddelelsen af 5. august 1992, hvori de udtrykkeligt opfordrede SLOM-producenterne til ikke at anlægge erstatningssag mod Fællesskabet, men den er tillige diskriminerende, da Kommissionen ikke gjorde indsigtelsen om forældelse gældende over for de andre nederlandske SLOM-producenter, der modtog tilbud om erstatning, og som tillige var optaget på listen i bilaget til skrivelsen af 31. marts 1989.
- 57 Rådet og Kommissionen har gjort gældende, at hele sagsøgerens krav har været forældet siden den 13. maj 1991. Da de tab, sagsøgeren kan kræve erstattet, ophørte den 13. maj 1986, udløb den femårige forældelsesfrist i artikel 43 i Domstolens statut den 13. maj 1991, eftersom forældelsen ikke blev afbrudt ved nogen handling forud for denne dato.

Rettens bemærkninger

- 58 Forældelsesfristen i henhold til statuttens artikel 43, som i medfør af statuttens artikel 46 finder anvendelse på rettergangsmåden ved Retten, kan ikke begynde at løbe, før alle de betingelser, som er en forudsætning for erstatningspligten, er opfyldt, og i tilfælde, hvor erstatningsansvaret skyldes en generel retsakt, navnlig ikke før retsaktens skadevoldende følger har vist sig (jf. Rettens dom af 16.4.1997, sag T-20/94, Hartmann mod Rådet og Kommissionen, Sml. II, s. 595, præmis 107).
- 59 I det foreliggende tilfælde opstod sagsøgerens tab som følge af, at han ikke kunne udnytte en referencemængde, fra det tidspunkt, hvor han efter udløbet af sin ikke-

markedsføringsforpligtelse havde kunnet genoptage mælkeleverancerne, hvis han ikke havde fået afslag på tildeling af en referencemængde, dvs. fra den 23. februar 1985, datoen for anvendelsen af forordning nr. 857/84 på ham. Det var således fra denne dato, at betingelserne for en erstatningssag mod Fællesskabet var opfyldt, og forældelsesfristen begyndte at løbe.

- 60 Med henblik på fastlæggelsen af den periode, hvorunder sagsøgeren led tab, bemærkes, at tabene ikke blev forårsaget øjeblikkeligt. De opstod over en vis periode, så længe som sagsøgeren ikke kunne opnå en referencemængde. Der var tale om fortsatte tab, som blev forøget dagligt (jf. dommen i sagen Hartmann mod Rådet og Kommissionen, præmis 132). Erstatningskravet vedrører derfor flere på hinanden følgende perioder med begyndelsestidspunkt hver dag, hvor det ikke var muligt at markedsføre mælk.
- 61 Da sagsøgeren imidlertid solgte sin SLOM-bedrift den 13. maj 1986, var han ikke længere efter dette tidspunkt berettiget til en referencemængde (jf. ovenfor, præmis 7). Under hensyn til det ovenfor fastslåede om, at det tab, som sagsøgeren hævder at have lidt efter dette salg, ikke har nogen forbindelse med anvendelsen af forordning nr. 857/84 på ham, udløb forældelsesfristen fem år efter den 13. maj 1986, dvs. den 13. maj 1991, medmindre den blev afbrudt inden denne dato.
- 62 Ifølge artikel 43 i Domstolens statut afbrydes forældelsesfristen alene ved indgivelse af stævning til Fællesskabets retsinstanser eller ved, at skadelidte forud gør sit krav gældende over for vedkommende institution i Fællesskabet, idet afbrydelsen dog kun indtræder i sidstnævnte tilfælde, såfremt kravet følges op af et sagsanlæg inden den frist, der er fastsat i EF-traktatens artikel 173 (efter ændring nu artikel 230 EF) eller EF-traktatens artikel 175 (nu artikel 232 EF) (Domstolens dom af 5.4.1973, sag 11/72, Giordano mod Kommissionen, Sml. s. 417, præmis 6, og Rettens dom af 25.11.1998, sag T-222/97, Steffens mod Rådet og Kommissionen, Sml. II, s. 4175, præmis 35 og 42).

- 63 Sagsøgeren kan derfor ikke til støtte for, at forældelsen er afbrudt i henhold til artikel 43 i Domstolens statut, påberåbe sig skrivelsen til institutionerne af 31. marts 1989, da denne skrivelse ikke blev fulgt op af et sagsanlæg ved Retten.
- 64 Sagsøgeren anfører, at det følger af meddelelsen af 5. august 1992, når den anvendes på ham, at Rådet og Kommissionen forpligtede sig til ikke at påberåbe sig forældelsen fra den 31. marts 1989, datoen for hans skrivelse til institutionerne.
- 65 Herom bemærkes, at afkaldet i meddelelsen af 5. august 1992 på at påberåbe sig forældelsen var en ensidig handling, hvis formål var at tilskynde producenterne til at afvente iværksættelsen af den ordning for tilkendelse af en fast erstatning, som blev fastsat i forordning nr. 2187/93, med henblik på at begrænse antallet af retssager (jf. dommen i sagen Steffens mod Rådet og Kommissionen, præmis 38).
- 66 Denne meddelelse vedrørte særligt de producenter, hvis krav på erstatning endnu ikke var forældet på datoen for meddelelsens offentliggørelse i EF-Tidende eller på den dato, hvor de allerede havde rejst kravet over for en af institutionerne (jf. ovenfor, præmis 11). Med den sidstnævnte angivelse sigtede Rådet og Kommissionen til de producenter, som allerede havde rettet henvendelse til institutionerne inden meddelelsens offentliggørelse og rejst krav om erstatning på grundlag af Mulder II-dommen, og som Rådet og Kommissionen havde anmodet om ikke at anlægge sag, men afvente forordningen om tilkendelse af en fast erstatning. Formålet med denne angivelse var netop at bevare disse producenters ret til erstatning.
- 67 Det må imidlertid konstateres, at skrivelsen af 31. marts 1989 på intet tidspunkt blev besvaret af Rådet og Kommissionen, hvorfor disse ikke havde påtaget sig

nogen forpligtelse over for sagsøgeren fra denne dato. Under disse omstændigheder kan sagsøgeren ikke påberåbe sig meddelelsen af 5. august 1992.

- 68 Der kan heller ikke gives sagsøgeren medhold i argumentet om, at han var optaget på en liste, som Kommissionen havde tilsendt de nederlandske myndigheder efter ikrafttrædelsen af forordning nr. 2187/93, og hvorpå figurerede de producenter, for hvem forpligtelsen i henhold til meddelelsen af 5. august 1992 til ikke at påberåbe sig forældelsen havde gyldighed.
- 69 Det skal først bemærkes, at denne liste blev tilsendt de nationale myndigheder for at orientere dem om, fra hvilken dato forældelsen af erstatningskravene var blevet afbrudt, såfremt de modtog erstatningskrav som led i den forligsordning, der var fastsat i forordning nr. 2187/93. I denne liste blev der ikke skelnet mellem de SLOM-producenter, som havde fået tildelt en endelig referencemængde, og over for hvem der følgelig kunne fremsættes et forligsforslag i henhold til forordning nr. 2187/93, og de producenter, der i lighed med sagsøgeren ikke havde fået tildelt nogen kvote, og som derfor ikke var omfattet af en sådan forligsordning. Følgelig var det en fejltagelse, at sagsøgeren figurerede på listen.
- 70 Denne fejltagelse var dog ikke af en sådan karakter, at den kunne give sagsøgeren en berettiget forventning om, at han var omfattet af forpligtelsen i henhold til meddelelsen af 5. august 1992, og at forældelsen af hans krav var blevet afbrudt med virkning fra den 31. marts 1989. Allerede på det tidspunkt, da den nævnte liste blev fremsendt den 10. september 1993, måtte sagsøgeren nemlig være klar over, at han ikke var omfattet af forligstilbuddet efter forordning nr. 2187/93 og derfor ikke var berørt af den ovennævnte forpligtelse.
- 71 Endvidere kan Rådets og Kommissionens holdning, hvorefter der er indtrådt forældelse i denne sag, ikke anses for en diskriminerende behandling i forhold til

Kommissionens holdning til de SLOM-producenter, der modtog tilbud om erstatning, da sagsøgerens situation som nævnt (jf. ovenfor, præmis 69) er forskellig fra de producenter, der var omfattet af forordning nr. 2187/93.

- 72 Hvad endelig angår de ovenfor nævnte erklæringer, som Booss ifølge sagsøgeren hævdes at have fremsat, er det tilstrækkeligt at fastslå, at der ikke er fremlagt noget bevis herfor.
- 73 Da den forældelse, som indtrådte senest den 13. maj 1991, ikke er blevet afbrudt eller suspenderet, er den foreliggende sag, hvori stævningen blev indgivet den 29. april 1997, anlagt for sent, nemlig på et tidspunkt, da sagsøgerens erstatningskrav allerede var forældet.
- 74 Følgelig må sagen afvises.

Sagens omkostninger

- 75 I henhold til procesreglementets artikel 87, stk. 2, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Sagsøgeren har tabt sagen og bør derfor pålægges at betale sagens omkostninger i overensstemmelse med Rådets og Kommissionens påstand herom.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Fjerde Afdeling)

- 1) Sagen afvises.
- 2) Sagsøgeren betaler sagens omkostninger.

Tiili

Moura Ramos

Mengozzi

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 31. januar 2001.

H. Jung

Justitssekretær

P. Mengozzi

Afdelingsformand